

„algoritmu“: budovatelská literatura – obrat k společenskému ideálu a uvědomělému kolektivu v práci, „květnácká“ poetika – posun od společenského ideálu k osobnímu soukromí a všednodenní realitě, první vlna mladé literatury – obrat od všední reality k přírodnímu ideálu a dětskému naivismu, druhá vlna – zvrát ideálu rajske přírody v krutou ubližující přírodu. Literatura šedesátých let je protikladem budovatelské literatury a jako taková sama vytvořila předpoklady ke své zákonité negaci. Bez jejího zhoubného, rozkladného zaměření bychom si dnes stěží uvědomovali potřebu nové, svěží, optimistické a kolektivistické literatury, která nám byla v šedesátých letech tak dlouho tabuizována. Jestli takovou literaturu vytvoří první, druhá či třetí vlna mladé generace, je vedlejší: závisí to na schopnosti kriticky vnímat, dialekticky poznávat a hluboce se učit jednoho každého z nás. Nová vývojová fáze dneška není násilným historickým přerывem, ale zákonitým dialektickým pokračováním a negací nedávné minulosti.

Mladý autor si může vybrat mezi dvojím: literaturou a její imitací. Protože literatura je jen jedna: prostá, pravdivá a angažovaná. Angažovanost není jen politickým prohlášením. Angažovanost je především zaujetím pro hodnoty života. Autor, který nemá co říci životu, nemá co říci ani literatuře. A jen tehdy, když je literatura bytostně angažovaná, stává se sama životem, reálným činem.

(Literární měsíčník 2, 1973, č. 6, únor, s. 72–75)

POPELKA BEZ OŘÍŠKŮ

Jaroslav Čejka

Jednou z nejvýznamnějších kulturních akcí letošního roku se staly Dny české a slovenské poezie, během nichž byl mnohokrát připomenut revoluční odkaz nejpokrokovějších představitelů české poezie dvacátého století a během kterých byla věnována zvýšená pozornost i poezii současné. Domnívám se, že při této příležitosti by bylo vhodné věnovat mimořádnou pozornost i takzvané mladé české poezii, popelce většiny našich nakladatelství.

Hned úvodem bych chtěl zdůraznit, že termín „mladá poezie“, který tu – byť v uvozovkách – přejímám, je velice nepřesný. Bývá jím obvykle označována básnická produkce autorů, kteří, jak se říká, teprve vstupují do literatury. Příslušníci této skupiny, či spíše množiny autorů bývají s oblibou označováni jako mladí básníci a v jazyce našich novin a časopisů mají ještě jednu zajímavou podskupinu – tu představují takzvaní básníci začínající. Jsou do ni šmahem zahrnováni téměř všichni autoři veršů, kteří dosud nevydali samostatnou knížku, byť by časopisecky publikovali sebevíc. Tuto praxi pochopíme v okamžiku, kdy si uvědomíme, jak je pohodlná. Recenzentům a kulturním publicistům umožňuje nezajímat se příliš o stav české poezie, ale jen evidovat vybrané tituly. Situace je ovšem mnohem složitější, než se na první pohled zdá.

V současné době se totiž takzvaná mladá česká poezie zřetelně dělí na dvě vrstvy. První z nich představují autoři, kteří debutovali v průběhu šedesátých let a mají za sebou již několik knížek, druhou pak autoři, kteří vydávají své prvotiny teprve v posledních letech, eventuálně na jejich vydání teprve čekají. „Mladá poezie“ se tak dostává do prazvláštní situace. V recenzích a úvahách jsou jedním metrem poměřováni nejen básníci s rozdílnou životní a publikační zkušeností, ale i verše, které vyrůstaly z naprosto rozdílné společenské a literární situace. A ještě jedna úvodní poznámka: mnozí z příslušníků generace šedesátých let se dostali svou tvorbou do slepé uličky, jiní zklamali občansky. Je velkým dluhem naší literární kritiky, že dosud nenalezla dost sil k odpovědnému zhodnocení celého období a díla hlavních představitelů básnické generace šedesátých let, a to zejména s ohledem na nutné vývojové návaznosti a na možné ovlivnění nejmladší, nastupující básnické generace.

V druhé polovině šedesátých let začala publikovat časopisecky řada nových autorů, kteří se svou poetikou poměrně značně odlišovali od debutantů první poloviny šedesátých let. Někteří z nich ještě stačili vydat na přelomu desetiletí své první knížky, jiní už to, jak se říká, nestihli. Ve vydávání básnických prvotin nastalo téměř tříleté vakuum, které narušila jen Mladá fronta vydáváním sborníků v edici Omega. Tyto sborníky byly ovšem při vši své záslužnosti pouze provizóriem.

Teprve v posledních dvou letech proniká „mladá poezie“ opět do edičních plánů našich nakladatelství. Ale podívejme se jak. Naše největší nakladatelství původní literatury Československý spisovatel nevydalo v loňském roce ani jednu prvotinu. Na letošní rok plánuje vydání tří prvních sbírek vesměs autorů, kteří překročili třicítku a někteří už dosti dávno. Mladá fronta, nakladatelství Socialistického svazu mládeže, které by mělo především o mladé autory pečovat, nevydalo v loňském roce žádnou

prvotinu a na letošní rok plánuje také tři. Jen o něco lépe jsou na tom autoři, kteří už mají svůj knižní debut za sebou. Co to všechno znamená? Že na redakčních stolech našich nakladatelství se hromadí rukopisy, které nezadržitelně stárnou.

Někdo by teď mohl namítnout, proč tolik křiku. Je „mladá poezie“ vůbec tak kvalitní, aby si publikování zasloužila? Odpovím stručně – je a není. Jako vždy. Některé prvotiny jsou lepší, jiné horší, někteří autoři talentovanější, jiní méně, jeden básník vyžívá rychleji, druhý pomaleji. Má-li dojít k tříbení hodnot, k rozvíjení skutečných talentů a k vyřazování talentů nedostatečných, je třeba je pěstovat. A k tomu nestačí semináře a tvůrčí cesty, kterými se snaží mladým autorům pomáhat Svaz spisovatelů. Je třeba publikovat jejich knížky. Věčným skladováním rukopisů se nic nevyřeší. To může vést jednak k odumírání talentů, jednak k pozdnímu vstupu do literatury, ze kterého pak někteří kritikové vyvozují, že „poezie nestojí ve středu autorova zájmu, nebo že autor na soustavnější literární práci zkrátka nestačí“, jak například napsal Jaromír Pelc v recenzi mladofrontovního sborníku *Jaká radost, jaké štěstí*. Na stránkách časopisů lze přitom najít dostatek básní, které napovídají, že jejich autoři by na knížku takřikajíc měli.

S tím ovšem souvisí otázka pravidelné a fundované literární kritiky. A řeknu to bez obalu – kvalitní literární kritiky je u nás jako šafránu a specializace na poezii je spíše výjimkou. V denním tisku je recenze básnické knížky bílou vránou. Oblíbené jsou ještě tak kratičké poznámky či „simultánky“, při kterých recenzent vyřídí několik autorů a knížek jednou ranou. Podobné „recenze“ se hemží vyčtenými rádoby kritickými frázemi a klišé – a navíc, což je horší, se i v té lepší části literární kritiky rozmohla necitlivost pro specifické umělecké hodnoty poezie, která jde často ruku v ruce s přeceňováním tematiky básně. Za příklad může opět posloužit racionálně založený kritický typ Jaromíra Pelce, který ve svých recenzích a studiích publikovaných v *Tvorbě* klade na první místo myšlenkové sdělení a poznávací hodnotu poezie a teprve na druhé místo emotivní působení, obraznost a podobně, zatímco – jak známo – obě tyto složky spolu nerozlučně souvisejí.

Závěrem bych chtěl vyjádřit naději, že příslušné instituce pochopí co nejdříve, že mladí autoři potřebují jejich aktivní pomoc ve větší míře než doposud. „Mladá poezie“ totiž není Popelkou pohádkovou a v žádném oříšku nenajde šaty a střevíčky, ve kterých by mohla za svým vyvoleným. Úlohu šatů a střevíčků na cestě za čtenářem mohou sehrát jedině útlé a sličné knížky, které budou vydávat naše nakladatelství.

(*Mladá fronta* 31, 1975, č. 120, 24.5., příloha *Um*, květen, s. 6–7)